

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid Knäredsskolan i
Laholms kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, Skolverkets allmänna råd, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Knäredsskolan i Laholms kommun med Laholms kommun som huvudman ingår i denna granskning. Granskningen av Knäredsskolan omfattar årkurserna 4-6. Skolinspektionen besökte Knäredsskolan den 22 och 23 oktober 2019. Besöket genomfördes av Per Joel Jarlunger och Anna Alm. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete och att rektorn därmed inte heller har skapat kontinuitet i ett sådant arbete.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund. I detta ingår att fortlöpande kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö. Det kan exempelvis vara personalens bemötande, hur jämställdhet förmedlas och gestaltas i undervisningen och elevers upplevelse av utsatthet vad gäller könsrelaterade kränkningar. Därefter behöver rektorn göra en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolan personal i viss mån arbetar medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Granskningen visar dock att skolans personal endast i begränsad omfattning arbetar med att kritiskt granska normer och föreställningar om kön.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund. Personalen rekommenderas även att diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra. Personalen behöver också diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 27 maj 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor, utifrån kartläggning och analys av relevanta jämställdhetsområden, arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete. Granskningen visar att rektorn inte analyserar relevanta jämställdhetsområden i relation till en trygg miljö utifrån de kartläggningar som görs. Av detta följer att rektorn inte identifierar nödvändiga utvecklingsinsatser och inte heller arbetar för att utveckla jämställdhetsarbetet så att det integreras i skolans organisation.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn använder enkäter för att regelbundet kartlägga elevers trygghet och trivsel på skolan och att resultaten av kartläggningen sprids till skolans personal. Det framgår dock att rektorn och skolans personal inte analyserar resultaten ur ett jämställdhetsperspektiv. Enkäten som genomförs årligen gör det möjligt att göra en könsuppdelning då eleverna anger kön i sina svar. Elever, rektorn, lärare och elevhälsans representanter uppger att en trivselenkät med frågor om trygghet genomförs i samtliga årskurser en gång per termin. Det framgår också att skolans personal tar del av enkätresultaten. Eleverna säger i intervjun att de känner sig trygga på skolan och säger att det är många vuxna ute på rasterna. Rektorn, lärare och elevhälsans representanter säger att skolans senaste enkät visade att många elever tycker att det är tryggt på skolan. Enligt lärare, representanter för elevhälsan och rektorn går det att få enkätresultaten så att variabeln kön blir synlig men att de inte tittat på resultaten utifrån kön och därför inte heller gjort någon analys utifrån kön. Rektorn säger att de inte gör analyser av enkätresultaten utifrån ett köns- och jämställdhetsperspektiv och att det detta är något de borde arbeta mer medvetet med. När det gäller incidentrapporter och anmälningar

om kränkande behandling säger rektorn att hen inte funderat på om det finns könsmönster i dessa.

Granskningen visar att rektor inte heller följer upp några jämställdhetsaspekter kopplade till trygghet och värdegrund. Rektorn säger att hen för närvarande inte systematiskt följer upp några jämställdhetsaspekter av skolans verksamhet i övrigt, såsom personalens bemötande av pojkar respektive flickor eller talutrymmet under lektionerna.

Rektors arbete för att utveckla jämställdhetsarbetet och integrera det i organisationen

Granskningen visar att rektorn inte arbetar för att utveckla arbetet med jämställdhet utifrån en analys av det som framkommit i kartläggningarna. Lärare, elevhälsans representanter och övrig skolpersonal uppger att det inte finns några planerade insatser som berör området jämställdhet. Enligt lärarna finns inte heller några mål, eller metoder kopplade till skolans jämställdhetsuppdrag och att det inte heller finns något jämställdhetsarbete som leds av rektorn. Rektorn bekräftar att skolan inte arbetar specifikt med jämställdhetsuppdraget, utan säger att de arbetar brett med värdegrundsfrågorna, inte minst utifrån att skolan har elever med olika kulturella och etniska bakgrunder. Lärare, representanter för elevhälsan och rektor säger att det inte finns personal med speciell kompetens eller specialkunskap för jämställdhetsarbetet. Ingen av de intervjuade känner heller till att de deltagit i några fortbildningsinsatser kring jämställdhetsuppdraget. Lärare säger att de har läst en bok om genuspedagogik men att detta inte specifikt var utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Strukturer för och kontinuitet i rektorns arbete med jämställdhetsarbetet

Granskningen visar att eftersom rektorn inte identifierat några utvecklingsområden kring jämställdhet och därför inte planerat några insatser, finns det på skolan inte heller strukturer för hur ett sådant arbete kan integreras i skolans ordinarie arbetsprocesser. Rektorn har därmed inte skapat förutsättningar för en kontinuitet i skolans jämställdhetsarbete.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund. I detta ingår att fortlöpande kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö. Det kan exempelvis vara personalens bemötande, hur jämställdhet förmedlas och gestaltas i undervisningen och elevers upplevelse av utsatthet vad gäller könsrelaterade kränkningar. Därefter behöver rektorn göra en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i vissa delar bedriver ett arbete för att elever ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Granskningen visar att personalen genomför vissa insatser för att främja interaktion mellan elever utanför undervisningen och för att alla skolans lokaler och områden ska vara tillgängliga och trygga för alla elever. Granskningen visar vidare att lärarna medvetet arbetar för att främja interaktionen mellan flickor och pojkar i undervisningen och för att de ska få samma utrymme och inflytande på lektionerna. Eleverna får också i viss mån diskutera jämställdhet i undervisningen. Granskningen visar dessutom att skolpersonalen reagerar och ingriper när språkbruk och beteende som strider mot värdegrunden såväl i undervisningen som utanför undervisningen. Samtidigt visar granskningen att det saknas regelbundna diskussioner om hur man kritisk skulle kunna granska könsnormer i relation till verksamheten.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att personalen arbetar för ett likvärdigt bemötande av alla elever oberoende av könstillhörighet. Det framgår av intervjuer med elever och rektorn att alla arbetar för ett likvärdigt bemötande av elever oberoende av könstillhörighet. Alla elever säger i intervjun att samtliga vuxna på skolan behandlar dem lika oberoende av kön. Eleverna säger att det alltid är lätt att hitta en vuxen ute på rasten och att de pratar och umgås med både flickor och pojkar. Rektorn säger att all personal har samma förhållningssätt och bemöter barnen på samma sätt. Detta gäller även övrig personal som jobbar i skolan. Detta bekräftas även av Skolinspektionens observationer vid raster och i matsalen där Skolinspektionen ser att vuxna är närvarande.

Granskningen visar att personalen arbetar för att skolmiljön ska motverka begränsande könsmonster och göras tillgänglig för alla elever oavsett kön. Rektorn säger att alla områden är tillgängliga för, och används av alla elever oberoende av könstillhörighet. Eleverna säger att de inte upplever någon plats som är otrygg, oavsett om man är pojke eller flicka. Representer för elevhälsan säger i intervju att de är med i arbetet för att förbättra tryggheten på skolan. De säger att de i sin grupp pratar om åtgärder för att förbättra lärandemiljöerna på skolan och att de sedan pratar med lärarna om det när de är med på deras arbetslagsträffar. Rektorn säger att hen inte känner till hur personalen arbetar med jämställdhet utanför lektionstiden men att lärarna deltar i lekar på rasterna. Det framkommer i intervjuerna med lärare att fotbollsplanen oftast används av pojkar och att det är mycket bråk på fotbollsplanen. Lärarna berättar att de pratar med eleverna

om detta och att de försöker få flickorna att vara mer delaktiga i sportaktiviteter och att det är något som idrottsläraren särskilt arbetar med.

Granskningen visar att personalen genomför insatser för att främja interaktion mellan elever utanför undervisningen. Enligt intervjuer med all personal har rastaktiviteterna utvecklats så att alla elever ska kunna vara med oavsett könstillhörighet. Rastaktiviteterna har tagits fram efter elevernas önskemål och leds enligt lärarna av elever i årskurs 6. Observationer bekräftar att det finns ett stort antal vuxna på skolgården under rasterna och att de finns till hands för både pojkar och flickor och hjälper dem att leka tillsammans. Som ett exempel ser inspektörerna att en grupp pojkar spelar fotboll och då går en lärare in och säger till dem att spela med en annan grupp av elever som bestod av både pojkar och flickor. Lärarna berättar att rastaktiviteterna är en del i att integrera alla elever med varandra och att någon lek har varit särskilt lyckosam för detta ändamål. På Skolinspektionens fråga om hur personalen arbetar för att integrera elever oavsett könstillhörighet svarar rektorn och lärarna att de främst arbetar med att integrera elever med utländsk bakgrund med skolans övriga elever. Ytterligare exempel på hur skolan arbetar för att blanda eleverna är att pojkar och flickor är placerade intill varandra i matsalen, vilket Skolinspektionen observerar och eleverna bekräftar.

Samtliga intervjuade personalgrupper säger att de är överens om att det är värdegrunden utifrån läroplanen som gäller på skolan och att de är mycket tydliga mot vårdnadshavare när det gäller att kommunicera denna värdegrund. Det gäller bland annat jämställdhet mellan könen. Ett exempel på detta är att lärare säger att de för diskussioner med vårdnadshavare om att alla elever oavsett kön ska kunna leka med varandra eller sitta bredvid varandra.

Granskningen visar att skolpersonalen reagerar och ingriper när språkbruk och beteende som strider mot värdegrunden sker utanför undervisningen. Av intervjuer med rektor, lärare, skolpersonal och elevhälsans representanter framgår att incidenter utanför undervisningen hanteras genom bland annat samtal med eleverna. Alla fall av kränkande behandling registreras och rapporteras till huvudman, enligt rektorn. Lärare och övrig personal säger att det kan förekomma ett språkbruk som inte är förenligt med skolans värdegrund. Ibland kan det också förekomma kränkande ord på elevernas modersmål. Lärarna säger att ofta förstår inte eleverna vad de själva säger när de använder fula ord men vuxna på skolan ingriper alltid om de hör att fula ord används. Detsamma gäller så kallat "skojbråk" som ibland inträffar. Samtliga intervjuade personalgrupper säger att det är viktigt att ingripa vid skojbråk då det annars snabbt kan övergå till allvar.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärare har höga förväntningar på eleverna oavsett könstillhörigheter. Lärarna säger att de ofta pratar med varandra om sina förväntningar på eleverna. Lärarna säger att de inte diskuterar undervisning utifrån kön utan utgår från individen när de undervisar eleverna. Det framgår av intervjuer med lärare och rektor att lärares förväntningar på eleverna är desamma oavsett kön. Detta bekräftas i lektionsobservationerna som Skolinspektionen genomför. Lärarna säger att de har höga förväntningar på eleverna och detta bekräftar eleverna i intervjun. Eleverna säger att lärarna försöker hjälpa dem på olika sätt och uppmuntrar och berömmar dem om de gör något bra. Eleverna säger också att de inte kan se någon skillnad på hur lärarna bemöter pojkar eller flickor. Rektorn säger att hen upplever att lärarna har samma förväntningar på elever oavsett kön.

Vidare visar granskningen att lärare medvetet arbetar för att pojkar och flickor ska få samma utrymme och inflytande i undervisningen. Eleverna säger i intervjun att de upplever att pojkar och flickor får prata lika mycket på lektionerna. Eleverna säger vidare att de själv får välja hur de vill arbeta oavsett om man är pojke eller flicka. Detta bekräftas vid Skolinspektionens observerade lektioner där flickor och pojkar ges ungefär lika många och samma typ av frågor. Lärarna berättar att de försöker fördela ordet jämt mellan pojkar och flickor. Lärarna säger att det för det mesta är handuppräkning som gäller då eleverna ska svara på frågor men att det händer att andra elever får svara även om de inte räcker upp handen. Rektorn säger att lärarna skulle kunna observera varandra mer, bland annat utifrån talutrymmet för eleverna, för att utvecklas än mer. Rektorn säger att lärarna har gjort observationer av varandra men inte utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Granskningen visar vidare att lärare arbetar för att främja interaktionen mellan flickor och pojkar i undervisningen. Vid en observation ser Skolinspektionen att pojkar och flickor sitter var för sig men eleverna säger i intervjun att det inte alltid är så utan vanligtvis sitter de blandat pojkar och flickor. Lärarna berättar att de bestämmer var eleverna ska sitta i klassrummet och vem de ska arbeta med. Detta görs bland annat utifrån kön då de säger att ingen ska missgynnas beroende på kön. Lärarna säger att det är sällan som de låter eleverna själv välja vem de ska sitta med. Lärarna säger vidare att de ibland kan låta slumpen få avgöra vem som ska jobba med vem.

Vidare visar granskningen att eleverna till viss del får möjlighet att diskutera jämställdhetsfrågor. Eleverna säger i intervjun att det är sällan lärarna pratar med eleverna om jämställdhet men det har hänt vid några tillfällen. Som exempel säger eleverna att lärarna har pratat om att det är viktigt att man visar respekt för varandra oberoende om man är pojke eller flicka. Lärarna säger att ingen elev ska särbehandlas på grund av kön och att ingen elev ska missgynnas beroende på kön. En lärare berättar att i ett pågående arbetsområde använder hen en högläsningsbok om en transperson och det har lett till väldigt bra diskussioner i klassen. Lärarna säger att de under föregående vecka pratade om Luciahögtiden. En pojke ville vara Lucia, och detta ledde till diskussioner kring könsroller. Rektorn säger dock att det inte sker något medvetet skolövergripande inslag i undervisningen avseende jämställdhet. Lärare berättar att det förekommer att eleverna använder sig av rasistiska uttryck och elevhälsans personal säger att skolan behövt arbeta mer utifrån etnicitet och likabehandling än utifrån jämställdhet.

Avslutningsvis framgår det av intervjuer med elever och lärare att lärare ingriper när det sker kränkningar i undervisningen. Som tidigare nämnts förekommer rasistiska uttryck men lärarna säger att det är nolltolerans som gäller och att elevernas vårdnadshavare kontaktas direkt om rasistiska uttryck förekommer. Om eleven använder sitt modersmål för olämpliga uttryck kan, enligt lärarna, studiehandledare på modersmålet också ringa till vårdnadshavaren och diskutera olämpligheten i detta. Om något händer på lektionen, till exempel någon elev som säger något olämpligt till en annan elev, säger elever att läraren pratar med de inblandade. På frågan huruvida lärarna agerar på samma sätt mot pojkar som mot flickor som beter sig illa, svarar elever och lärare att det inte finns någon skillnad.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att det på skolan saknas regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av könsnormer i relation till verksamheten och elevernas trygghet. Det framgår av intervjuer med rektor, lärare, representanter från elevhälsan och övrig skolpersonal att personalen inte på ett strukturerat sätt diskuterar könsnormer. Rektorn och lärarna säger att de har läst en bok om genuspedagogik och att de har haft

diskussioner utifrån denna bok men att det inte har utgått specifikt från ett jämställdhetsperspektiv. Rektor, lärare och representanter från elevhälsan säger att det inte finns specifikt avdelad tid till diskussioner kring könsnormer men att det kan komma upp om något har hänt. Elevhälsans personal säger att de inte fått i uppdrag av rektorn att diskutera könsnormer. Rektorn säger att det till viss del har skett diskussioner i lärarkollegiet om traditionella könsroller men detta har dock inte skett utifrån en planlagd diskussion om jämställdhet utan mer haft karaktären av samtal i fikarummet. Övrig skolpersonal säger att de inte heller pratar om hur könsnormer kommer till uttryck i bemötandet av elever, men att de är noga med att bemöta både pojkar och flickor lika.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund. Personalen rekommenderas även att diskutera hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra. Personalen behöver också diskutera hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

X Inger Börjesson

Beslutsfattare

Signerat av: Inger Börjesson

X Per Joel Jarlunger

Föredragande

Signerat av: Per Joel Jarlunger

I ärendets handläggning har även utredare Anna Alm deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn-granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Knäredsskolan är en grundskola i Laholms kommun med elever i förskoleklass till och årskurs 6. Sammanlagt går det vid granskningstillfället cirka 140 elever på skolan. Denna granskning omfattar verksamheten för årskurserna 4 till 6.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.